



## Droga do wojny – Japonia, Włochy i Niemcy

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Mapa interaktywna](#)
- [Film + Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

### Bibliografia:

- Źródło: *Układ niemiecko-japoński w sprawie wspólnego zwalczania Międzynarodówki Komunistycznej, tzw. pakt antykominternowski, zawarty w Berlinie 25 XI 1936 r.* Cytat za: *Wiek XX w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi*

*dla nauczycieli historii, studentów i uczniów*, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, Warszawa 1998, s. 108–109.

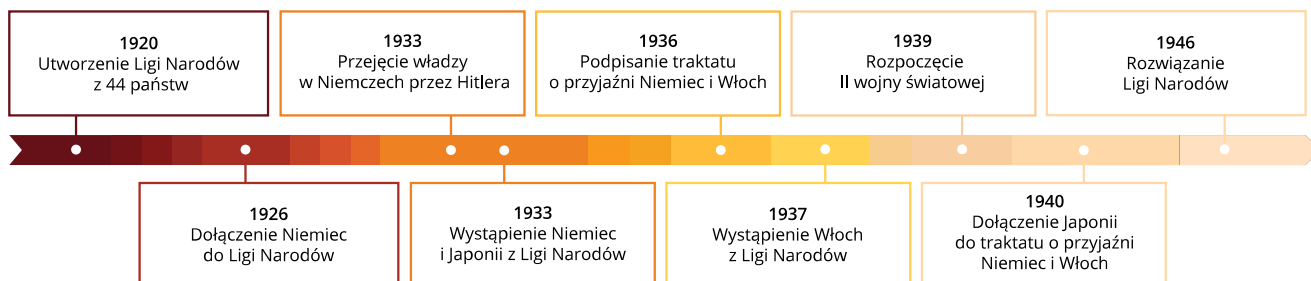
- Źródło: *Pakt przyjaźni i sojuszu, nazywany też paktem stalowym, 22 V 1939 r.* Cytat za: *Wiek XX w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii, studentów i uczniów*, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, Warszawa 1998, s. 117–118.
- Źródło: *Układ monachijski z 29 IX 1938 r.* Cytat za: *Wiek XX w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii, studentów i uczniów*, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, Warszawa 1998, s. 114–115.
- Źródło: *Ustawa niemiecka o utworzeniu siły zbrojnej, Berlin, 16 marca 1935 r.* Cytat za: *Historia powszechna 1918–1945 (wybór tekstów źródłowych)*, oprac. B. Łyczko-Grodzicka, M. Pułaski, Kraków 1981, s. 150.
- Źródło: *Pakt berliński, inaczej zwany paktem trzech, podpisany 27 września 1940 r.* Cytat za: „Kurier Częstochowski”, nr 226, II (XXXV), z 29 września 1940 r., s. 1.
- Źródło: *6.11.1937 r., Rzym. Protokół o przystąpieniu Włoch do paktu antykominternowskiego (fragment).*



## Droga do wojny – Japonia, Włochy i Niemcy

Oddziały japońskie defilujące na terenie koncesji francuskiej w Szanghaju.  
Źródło: 1937, Wikimedia Commons, domena publiczna.

W 1933 r. z Ligi Narodów wystąpiły Japonia i III Rzesza. Cesarstwo Japońskie prowadziło już wtedy działania wojenne na Dalekim Wschodzie, a Niemcy pod rządami Adolfa Hitlera przygotowywały się do ekspansji w Europie. W 1937 r. z Ligii Narodów wystąpiły również Włochy Benita Mussoliniego. Opuszczenie jej struktur było wyraźnym sygnałem, że państwa te będą starały się podważyć porządek wersalski. Oznaczało to zagrożenie dla pokoju na świecie.



Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

### Twoje cele

- Opiszysz etapy budowania osi Berlin–Rzym–Tokio.
- Wyjaśnisz, dlaczego wspólnym wrogiem III Rzeszy i Japonii stał się Związek Sowiecki.

- Przeanalizujesz, kto ponosi odpowiedzialność za wybuch II wojny światowej.

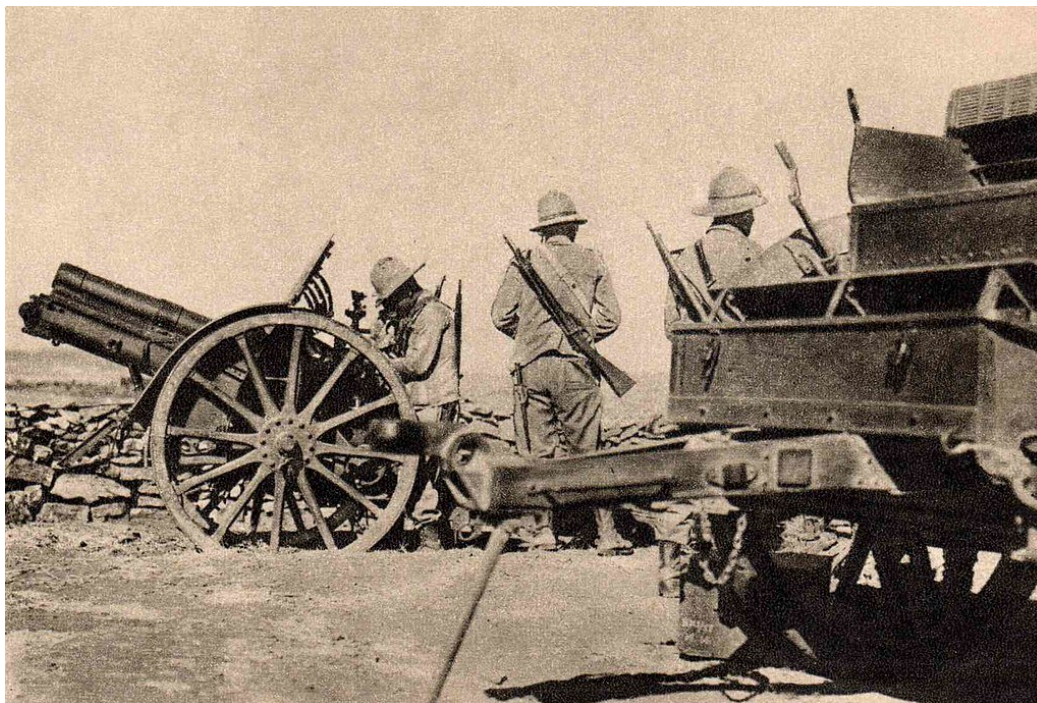
# Przeczytaj

---

## Droga do wojny – Japonia, Włochy i Niemcy

Po przejęciu władzy w Niemczech przez nazistów i wystąpieniu z Ligi Narodów kanclerz Adolf Hitler w 1935 r. przywrócił w Rzeszy powszechną służbę wojskową i przystąpił do zbrojeń. Tym samym złamał postanowienia [traktatu wersalskiego](#). Nie spotkało się to jednak z żadną reakcją ze strony byłych państw [ententy](#). W 1935 r. większość mieszkańców Zagłębia Saary, od 15 lat administrowanego przez [Ligę Narodów](#), opowiedziała się za przyłączeniem do Niemiec. Rok później wojska niemieckie wkroczyły do Nadrenii, będącej obszarem [zdemilitaryzowanym](#). Na to złamanie traktatu Zachód także nie zareagował. Kolejnym naruszeniem międzynarodowego ładu ustanowionego po I wojnie światowej było przyłączenie do Rzeszy Austrii, co nastąpiło w marcu 1938 r. (tzw. *Anschluss* – po niemiecku: aneksja, przyłączenie), i proklamowanie Rzeszy Wielkoniemieckiej.

W tym samym czasie Włochy realizowały swoje imperialne ambicje poza Europą, w 1935 r. zagarnęły Abisynię (obecnie Etiopia). Etiopczycy przegrali w starciu z wojskami włoskimi, stosującymi gazy bojowe. Włosi dążyli także do przekształcenia Morza Śródziemnego w swoje „morze wewnętrzne”, co groziło konfliktem na Bałkanach z Jugosławią i Grecją.



Zdjęcie włoskiej artylerii w trakcie wojny etiopskiej w Tembien w Etiopii w 1936 r.

Jak nazywa się działo widoczne na zdjęciu?

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Siłą rzeczy państwa kierowane przez Benita Mussoliniego i Adolfa Hitlera były dla siebie naturalnymi sojusznikami politycznymi. Wyrazem woli wspólnego działania stał się

podpisany 15 października 1936 r. traktat o przyjaźni między Włochami a Niemcami, będący tak naprawdę pierwszym z agresywnych sojuszy polityczno-militarnych. Oba kraje zdecydowały się na ten krok, gdy Liga Narodów sprzeciwiła się agresji włoskiej na Abisynię. Mussolini, mówiąc o zawartym porozumieniu, wspominał o powstaniu „osi” między III Rzeszą a Włochami, wobec której inne państwa europejskie będą musiały się podporządkować. Dlatego też sojusz ów nazwano osią Berlin–Rzym, a po dołączeniu Japonii do paktu stalowego w 1940 r. wobec członków tego układu zaczęto stosować określenie „państwa Osi”.

W Japonii przybierały na sile tendencje nacjonalistyczne i militarystyczne. Od początku XX w. państwo to coraz mocniej dominowało we wschodniej Azji – rywalizowało z Rosją o Mandżurię, w 1910 r. zaanektowało Koreę. Japończycy przekonywali, że dążą do zrzucenia europejskiego jarzma i panowania w Azji, ale jednocześnie sami chcieli podporządkować sobie tereny bogate w surowce naturalne i siłę roboczą, co miało pozwolić ich gospodarce na dynamiczny rozwój. Japonia wykorzystała trwającą w Chinach wojnę domową między komunistami a nacjonalistami, aby osłabić pozycję Chin i zdobyć kontrolę nad Mandzurią. We wrześniu 1931 r. stacjonująca w Korei część armii japońskiej zajęła Mandżurię, gdzie powołano do życia Mandżukuo – marionetkowe państwo całkowicie podporządkowane Japonii. Na jego czele stał obalony w 1912 r. cesarz chiński Puyi z mandzurskiej dynastii Qing, jednak faktycznie państwową administracją kierowali japońscy wojskowi. Dążąc do dalszego rozszerzenia wpływów, Japonia rozpoczęła w 1937 r. wojnę z Chinami. Wprawdzie Japończycy w krótkim czasie zajęli wschodnią część tego kraju wraz z Pekinem i Szanghajem, jednak walki (głównie partyzanckie) trwały w sumie aż do kapitulacji Japonii kończącej II wojnę światową.



Wojska japońskie defilujące na terenie koncesji francuskiej w Szanghaju. Japończycy podczas wojny chińsko-japońskiej okupowali jedynie chińską część Szanghaju, ale jasno dali do zrozumienia, że osada

międzynarodowa i koncesja francuska były bezbronne i zdane na ich łaskę.  
Jak myślisz, jakie uczucia towarzyszą Chińczykom obserwującym paradę?  
Źródło: 1937, Wikimedia Commons, domena publiczna.

## Od walki z komunizmem po podział świata

Wszystkie te trzy państwa – Japonię, Niemcy i Włochy – łączył wspólny cel: zmiana dotychczasowego układu sił na świecie i powiększenie własnych terytoriów. Od 1936 r. Niemcy i Włochy łączył sojusz, nazwany przez Mussoliniego osią Rzym–Berlin. 25 listopada 1936 r. III Rzesza i Japonia podpisały pakt przeciw ZSRS. Oficjalnie jego celem było zwalczanie III Międzynarodówki Komunistycznej (**Kominternu**), jednak tak naprawdę sygnatariusze układu dążyli do narzucenia światu swojej hegemonii oraz zbudowania przymierza przeciwko państwom alianckim (Wielkiej Brytanii i Francji). Do tego sojuszu, zwanego paktem antykominternowskim, w 1937 r. przystąpiły Włochy, a w kolejnych latach także Hiszpania oraz państwa satelickie Niemiec i Japonii, m.in. Węgry, Mandżukuo, Rumunia i rząd chorwacki.



Podpisanie w Berlinie paktu antykominternowskiego, od prawej: ambasador Japonii Kintomo Mushakoji i minister spraw zagranicznych III Rzeszy Joachim von Ribbentrop, 25 listopada 1936 r.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

### “ **Układ niemiecko-japoński w sprawie wspólnego zwalczania Międzynarodówki Komunistycznej, tzw. pakt antykominternowski, zawarty w Berlinie 25 XI 1936 r.**

Rząd Rzeszy Niemieckiej i Cesarski Rząd Japoński.

Świadome, że celem Międzynarodówki Komunistycznej [...] jest rozkład istniejących państw i zawładnięcie nimi za pomocą wszelkich dostępnych środków. Przekonane, że tolerowanie mieszania się Międzynarodówki Komunistycznej w stosunki wewnętrzne narodów zagraża [...] ich pokojowi wewnętrznemu i dobrobytowi społecznemu, lecz także pokojowi świata [...]. [...] dla obrony przed

rozkładem komunistycznym, zgodziły się na następujące postanowienia:

Art. I. [...] Państwa układające się postanowią informować się nawzajem o działalności Międzynarodówki Komunistycznej, naradzać się nad koniecznymi środkami obronnymi i realizować je w ścisłej współpracy.

Art. II. [...] Państwa układające się zaproszą wspólnie inne państwa, których spokój wewnętrzny zostanie zagrożony rozkładową działalnością Międzynarodówki Komunistycznej, do podjęcia środków obronnych w duchu niniejszego układu lub do uczestniczenia w niniejszym układzie.

Art. III. [...] Wchodzi on [układ] w życie w dniu podpisania i obowiązywać będzie przez pięć lat. [...]

Protokół dodatkowy

W związku z podpisaniem w dniu dzisiejszym układu przeciw Międzynarodówce Komunistycznej niżej podpisani pełnomocnicy zgodzili się na następujące postanowienia:

a. Właściwe władze obu [...] Państw układających się będą ściśle współpracować zarówno w zakresie wymiany informacji o działalności Międzynarodówki Komunistycznej, jak też w dziedzinie środków mających na celu uświadamianie o jej działalności i obronę przed nią.

b. Właściwe władze obu [...] Państw układających się zastosują w ramach istniejących ustaw surowe środki przeciw tym, którzy bezpośrednio lub pośrednio, w kraju lub za granicą, pozostają na usługach Międzynarodówki Komunistycznej lub udzielają poparcia jej rozkładowej działalności.

*Źródło: Układ niemiecko-japoński w sprawie wspólnego zwalczania Międzynarodówki Komunistycznej, tzw. pakt antykominternowski, zawarty w Berlinie 25 XI 1936 r. Cytat za: *Wiek XX w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii, studentów i uczniów*, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, Warszawa 1998, s. 108-109.*

To właśnie pakt antykominternowski stał się podstawą do kolejnych porozumień zawieranych między III Rzeszą, Włochami a Japonią. Stanowił m.in. punkt wyjścia do podpisania w maju 1939 r. tzw. paktu przyjaźni i sojuszu między Niemcami a Włochami, określanego również jako pakt stalowy. Zawierano go na 10 lat. Jego najważniejsze zapisy dotyczyły uznania przez III Rzeszę rejonów Morza Śródziemnego za obszar pozostający pod włoskimi wpływami, natomiast faszystowskie Włochy zapewniały o bezgranicznym poparciu niemieckiej polityki oraz wsparciu sojusznika w przypadku wybuchu wojny.

## “ **Pakt przyjaźni i sojuszu, nazywany też paktem stalowym, 22 V 1939 r.**

Kanclerz Rzeszy Niemieckiej i Jego Wysokość Król Włoch i Albanii, Cesarz Etiopii uważają, że nadszedł czas, by umocnić [...] paktem ściśle więzy przyjaźni i solidarności istniejące między narodowosocjalistycznymi Niemcami a faszystowskimi Włochami.

[...] przez ustalenie na zawsze wspólnej granicy między Niemcami a Włochami [...] oba Rządy potwierdzają ponownie politykę [...] korzystną zarówno dla [...] interesów obu krajów, jak i dla utrwalenia pokoju w Europie.

Naród niemiecki i naród włoski, ściśle ze sobą złączone głęboką bliskością swoich światopoglądów i całkowitą wspólnotą swych interesów, są zdecydowane występować także w przyszłości jeden u boku drugiego i działać swymi połączonymi siłami na rzecz bezpieczeństwa na obszarze swej przestrzeni życiowej i dla utrwalenia pokoju.

[...] Niemcy i Włochy zamierzają, wśród świata niespokojnego i będącego w stanie rozkładu, pełnić obowiązek zabezpieczenia podstaw kultury europejskiej. [...]

Art. I. Strony Układające się będą pozostawać w stałym kontakcie wzajemnym w celu porozumiewania się we wszystkich sprawach dotyczących ich wspólnych interesów i powszechnej sytuacji europejskiej.

Art. II. W wypadku, w którym interesy Układających się Stron zostałyby zagrożone wskutek wydarzeń międzynarodowych o jakimkolwiek charakterze, Strony rozpoczną niezwłocznie konsultacje [...] dla ochrony tych ich interesów. Gdyby bezpieczeństwo lub inne interesy życiowe jednej z Układających się Stron zostały zagrożone z zewnątrz, druga Strona Układająca się udzieli Stronie zagrożonej swego pełnego poparcia politycznego i dyplomatycznego w celu usunięcia tego zagrożenia.

Art. III. Gdyby [...] doszło do wciągnięcia jednej z nich w komplikacje wojenne z innym państwem lub z innymi państwami, druga Układająca się Strona w charakterze sojusznika stanie obok tamtej ze swymi wszystkimi siłami zbrojnymi na lądzie, na morzu i w powietrzu.

Art. IV. W celu zapewnienia w wymienionym wypadku szybkiego wykonania zobowiązań sojuszniczych [...] Rządy obu Układających się Stron [...] pogłębią swoją współpracę w dziedzinie wojskowej i [...] gospodarki wojennej. [...]

Art. V. Strony [...] się zobowiązują się od chwili obecnej, że w wypadku wojny prowadzonej wspólnie, zawierać będą rozejm i pokój tylko przy całkowitym wzajemnym uzgodnieniu. [...]

Art. VII. Pakt niniejszy wchodzi w życie niezwłocznie [...] na lat dziesięć [...].

Źródło: *Pakt przyjaźni i sojuszu, nazywany też paktem stalowym, 22 V 1939 r.* Cytat za: *Wiek XX w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii, studentów i uczniów*, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, Warszawa 1998, s. 117-118.

Wyjaśnij, dlaczego w tekście paktu stalowego zostały przywołane Albania i Etiopia.

Gdy do wspomnianego układu we wrześniu 1940 r. dołączyła Japonia, został on przekształcony w tzw. pakt trzech.

## Słownik

traktat wersalski

pokój zawarty pomiędzy zwycięskimi państwami ententy a przegranymi Niemcami, podpisany podczas paryskiej konferencji pokojowej w Wersalu 28 czerwca 1919 r.; zakończył I wojnę światową

### **ententa**

(z franc. *entente* – porozumienie, sojusz) sojusz pomiędzy Wielką Brytanią, Francją a Rosją; do jego powstania dochodziło stopniowo, a był odpowiedzią na trójprzymierze zawarte w 1882 r. między Cesarstwem Niemieckim, Austro- Węgrami a Królestwem Włoch

### **Liga Narodów**

(ang. *League of Nations*, franc. *Société des Nations*) pierwsza w historii organizacja międzynarodowa o celach ogólnych, powołana w 1919 r. dla rozwoju współpracy oraz zapewnienia międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa; powstała z inicjatywy prezydenta USA Woodrowa Wilsona podczas paryskiej konferencji pokojowej kończącej I wojnę światową; istniała do 1946 r.

### **demilitaryzacja**

(z łac. *de* – od, *z* + *militaris* – żołnierski, wojenny) proces polegający na usunięciu z danego terenu wojsk, budynków i maszyn o charakterze militarnym; demilitaryzacji podlegały Niemcy po obu wojnach światowych

### **Komintern**

(ros. *Kommunistyczny Internacjonal – Międzynarodówka Komunistyczna*; III Międzynarodówka) międzynarodowa organizacja partii komunistycznej działająca w latach 1919–1943; powstała z inicjatywy Włodzimierza Lenina w Moskwie w marcu 1919 r.; celem organizacji było propagowanie idei komunistycznych i przygotowanie do światowej rewolucji

## **Słowa kluczowe**

III Rzesza, pakt antykominternowski, oś Rzym–Berlin–Tokio, Anschluss Austrii, świat przed II wojną światową, pakt stalowy

## **Bibliografia**

P. Schmidt, *Statysta na dyplomatycznym scenie*, tłum. H. Kurnatowski, Kraków 1962.

*Wiek XX w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii, studentów i uczniów*, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, Warszawa 1998.

S. Sierpowski, *Źródła do historii powszechnej okresu międzywojennego*, t. 3, 1935–1939, Poznań 1992.

*Historia powszechna 1918–1945 (wybór tekstów źródłowych)*, oprac. B. Łyczko-Grodzicka, M. Pułaski, Kraków 1981.

# Mapa interaktywna

---

## Polecenie 1

Zapoznaj się z mapami, a następnie wykonaj polecenia.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

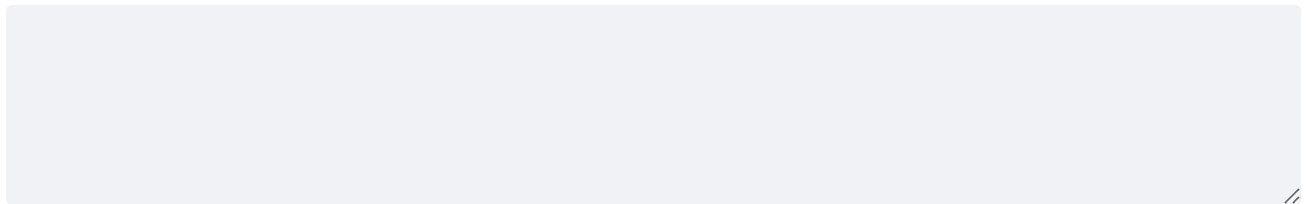
## Polecenie 2

Na podstawie mapy opisz zmiany granic, do jakich doszło przed wybuchem wojny w wyniku ekspansjonistycznych działań państw faszystowskich.

## Polecenie 3

Wyjaśnij, co spowodowało wystąpienie Japonii z Ligi Narodów.

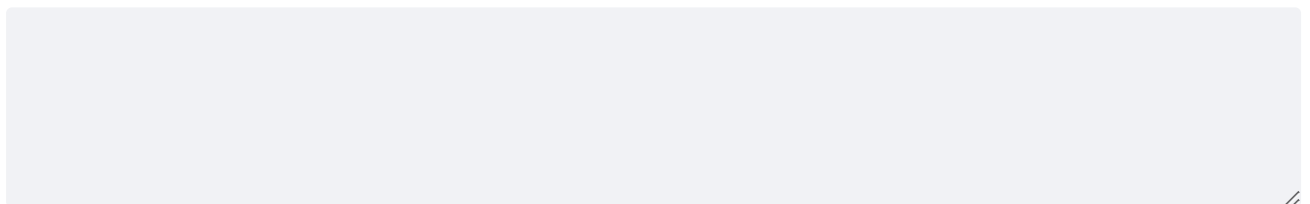
---



## Polecenie 4

Opisz sposób, w jaki Niemcy próbowały nadać pozór legalizmu przeprowadzonej w 1938 r. aneksji Austrii.

---



# Film + Sprawdź się

---

## Polecenie 1

Zapoznaj się z filmami, a następnie wykonaj kolejne polecenia.

# Trwa wczytywanie danych ..



Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DXyLZjvOr>

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Droga do wojny – Niemcy i Włochy*.

---

## Polecenie 2

Wymień w punktach niemieckie plany ekspansji po objęciu władzy przez Hitlera i jego zwolenników.

Twoja odpowiedź

---

---

## Polecenie 3

Wskaż najważniejsze plany faszystowskich Włoch, które przyczyniły się do wybuchu II wojny światowej.

# Trwa wczytywanie danych ..



Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DXyLZjvOr>



#### Polecenie 4

Wyjaśnij, w jaki sposób Japończycy prowadzili ekspansję w Azji przed wybuchem II wojny światowej.

#### Polecenie 5

Wyjaśnij, na czym polegało strategiczne znaczenie sojuszu niemiecko-japońskiego.

Twoja odpowiedź

Pokaż ćwiczenia:   

#### Ćwiczenie 1



Uporządkuj wydarzenia w kolejności chronologicznej, od najwcześniejszego do najpóźniejszego.

- Podpisanie włosko-niemieckiego paktu stalowego.
- Wystąpienie Japonii i Niemiec z Ligi Narodów.
- Przyłączenie Zagłębia Saary do Niemiec
- Podpisanie paktu antykominternowskiego.
- Podpisanie układu monachijskiego.
- Remilitaryzacja Nadrenii przez Niemcy.
- Wcielenie Austrii do Niemiec.

## Ćwiczenie 2



Na podstawie własnej wiedzy przytocz dwa przykłady potwierdzające informacje zawartą w źródle.

### ” 6.11.1937 r., Rzym. Protokół o przystąpieniu Włoch do paktu antykominternowskiego (fragment)

[...] zważywszy, że Włochy, które od pierwszych chwil istnienia Rządu Faszystowskiego zwalczały z nieugiętą stanowczością to niebezpieczeństwo i wytępiły na swym obszarze Międzynarodówkę Komunistyczną, postanowiły stanąć przeciw wspólnemu wrogowi ramię w ramię z Niemcami i Japonią, również ożywionymi taką samą wolą obrony przed Międzynarodówką Komunistyczną [...].

*Źródło: 6.11.1937 r., Rzym. Protokół o przystąpieniu Włoch do paktu antykominternowskiego (fragment).*

### Ćwiczenie 3



Zapoznaj się z poniższym tekstem źródłowym, a następnie wyjaśnij, na czym polegało znaczenie cytowanej ustawy.

## ” Ustawa niemiecka o utworzeniu siły zbrojnej, Berlin, 16 marca 1935 r.

Rząd Rzeszy uchwalił poniższą ustawę, którą niniejszym ogłasza się:

Paragraf 1. Służba w siłach zbrojnych odbywa się na podstawie powszechnej powinności wojskowej.

Paragraf 2. Wojsko niemieckie, razem z włączonymi doń oddziałami policji, na stopie pokojowej dzieli się na 12 korpusów i 36 dywizji.

Paragraf 3. Minister sił zbrojnych Rzeszy przedłoży Ministerium Rzeszy ustawy dodatkowe, dotyczące uregulowania powszechnej powinności wojskowej.

Źródło: *Ustawa niemiecka o utworzeniu siły zbrojnej, Berlin, 16 marca 1935 r.* Cytat za: *Historia powszechna 1918–1945 (wybór tekstów źródłowych)*, oprac. B. Łyczko-Grodzicka, M. Pułaski, Kraków 1981, s. 150.

Twoja odpowiedź

---

---

## Ćwiczenie 4



Przeanalizuj tekst źródłowy, a następnie posiłkując się wiedzą pozaźródłową, wykonaj polecenie.

### ” Pakt berliński, inaczej zwany paktem trzech, podpisany 27 września 1940 r.

Rządy Niemiec, Włoch i Japonii uważają za warunek wstępny trwałego pokoju, aby każdy naród na świecie otrzymał przestrzeń, jaka mu się należy, postanowiły one przeto pomagać sobie wzajemnie i współdziałać ze sobą w swoich dążeniach. [...] Ich podstawowym celem w tym względzie jest ustanowienie i utrzymanie nowego ładu, który przyczyni się do wzajemnej pomyślności i dobrobytu zainteresowanych narodów.

Ponadto trzy rządy pragną objęcia tą współpracą narodów w innych strefach świata, które skłonne są rozwijać swe wysiłki w kierunku analogicznym do ich własnego, aby urzeczywistnić swój ostateczny cel – pokój światowy.

Stosownie do powyższego Rządy Niemiec, Włoch i Japonii zgodziły się na to, co następuje:

Art. 1. Japonia uznaje i respektuje przywództwo Niemiec i Włoch w ustanowieniu nowego ładu w Europie.

Art. 2. Niemcy i Włochy uznają i respektują przywództwo Japonii w ustanawianiu nowego ładu w Wielkiej Azji Wschodniej.

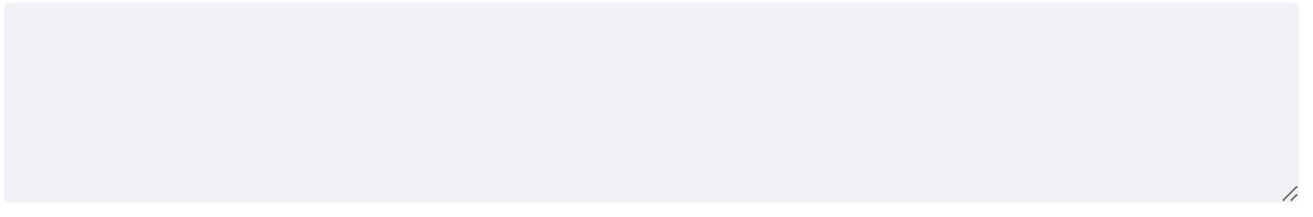
Art. 3. Niemcy, Włochy i Japonia zgadzają się współpracować ze sobą w swych dążeniach opartych na ustalonych powyżej zasadach.

Zobowiązują się one następnie pomagać sobie wszystkimi środkami politycznymi, gospodarczymi i wojskowymi.

Źródło: *Pakt berliński, inaczej zwany paktem trzech, podpisany 27 września 1940 r.* Cytat za: „Kurier Częstochowski”, nr 226, II (XXXV), z 29 września 1940 r., s. 1.

Przeanalizuj tekst źródłowy, a następnie posługując się wiedzą pozaźródłową, wyjaśnij, co kryje się pod sformułowaniem „pokój światowy” użytym w pakcie berlińskim z 1940 r. Na jakich zasadach miał się opierać ten „pokój”?

---



# Dla nauczyciela

---

**Autor:** Martyna Wojtowicz

**Przedmiot:** Historia

**Temat:** Droga do wojny – Japonia, Włochy i Niemcy

**Grupa docelowa:**

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum

**Podstawa programowa:**

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

XLV. Świat na drodze do II wojny światowej. Uczeń:

- 1) przedstawia ideologiczne, polityczne i gospodarcze przyczyny wybuchu II wojny światowej;
- 2) wyjaśnia wpływ polityki hitlerowskich Niemiec na rozbijanie systemu wersalskiego;

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

XLV. Świat na drodze do II wojny światowej. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

- 2) charakteryzuje i ocenia ekspansję Włoch oraz wojnę domową w Hiszpanii i jej uwarunkowania.

**Kształtowane kompetencje kluczowe:**

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

**Cele operacyjne:**

Uczeń:

- opisuje przyczyny budowania sojuszu między Niemcami, Włochami i Japonią;
- charakteryzuje kolejne kroki powstawania osi Berlin–Rzym–Tokio;
- wyjaśnia znaczenie takich terminów jak m.in.: państwa Osi, pakt antykominternowski, pakt stalowy;
- analizuje, które z tych państw ponosi odpowiedzialność za wybuch II wojny światowej.

**Strategie nauczania:**

- konstruktywizm;
- konektywizm.

### **Metody i techniki nauczania:**

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- analiza materiału źródłowego (porównawcza);
- dyskusja.

### **Formy pracy:**

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

### **Środki dydaktyczne:**

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

### **Przebieg lekcji**

#### **Przed lekcją:**

1. Przygotowanie do zajęć. Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał „Droga do wojny – Japonia, Włochy i Niemcy”. Prosi uczestników zajęć o zapoznanie się z tekstem w sekcji „Przeczytaj” i multimedium w sekcji „Mapa interaktywna” tak, aby podczas lekcji mogli w niej aktywnie uczestniczyć i wykonywać polecenia.
2. Trzej chętni lub wybrani uczniowie (albo trzy zespoły, maks. do trzech osób każdy) przygotowują prezentację na podstawie informacji zawartych w sekcji „Przeczytaj” i dodatkowych źródeł. Nauczyciel rozdziela między nich zagadnienia – każda osoba lub zespół skupia się na jednym państwie (Niemczech, Włoszech i Japonii) oraz polityce ekspansji.

#### **Faza wstępna:**

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy uczniom temat lekcji, nawiązując do zagadnień opisanych w sekcji „Wprowadzenie”. Omawia cele lekcji.
2. **Raport z przygotowań.** Nauczyciel, przy użyciu dostępnego w panelu użytkownika raportu, weryfikuje przygotowanie uczniów do lekcji: sprawdza, którzy uczestnicy

zajęć zapoznali się z udostępnionym e-materiałem. Uczniowie próbują intuicyjnie zadać pytania, na które odpowiedzą w trakcie lekcji.

### **Faza realizacyjna:**

1. **Prezentacje uczniów.** Wskazani przed lekcją uczniowie przedstawiają i omawiają efekty swojej pracy. Nauczyciel oraz inni uczniowie zadają pytania prezentującym, w razie potrzeby uzupełniają ich wypowiedzi.
2. **Praca z pierwszym multimedium („Mapa interaktywna”).** Uczniowie pracują w parach. Analizują treść polecenia 2: opisują zmiany, do jakich doszło w Europie i Azji w wyniku ekspansjonistycznych działań III Rzeszy, Włoch i Japonii. Wybrana para przedstawia swoją odpowiedź, pozostali uczniowie mogą uzupełniać informacje.
3. **Praca z drugim multimedium („Film + Sprawdź się”).** Nauczyciel odtwarza filmy. Następnie zadaje uczniom pytanie: Czy zgadzacie się z ekspertem co do tego, które z tych trzech państw ponosi odpowiedzialność za wybuch II wojny światowej? Uczniowie krótko dyskutują, przedstawiają swoje opinie wraz z uzasadnieniem.

### **Faza podsumowująca:**

1. Nauczyciel ponownie wyświetla na tablicy temat lekcji zawarty w sekcji „Wprowadzenie” i inicjuje krótką rozmowę dotyczącą kryteriów sukcesu. Czego uczniowie się nauczyli?
2. Nauczyciel omawia przebieg zajęć i pracę uczniów.

### **Praca domowa:**

1. Wykonaj ćwiczenia 1, 2 i 3 z sekcji „Film + Sprawdź się”.
2. (Dla uczniów chętnych) Wykonaj polecenia dołączone do filmów.

### **Materiały pomocnicze:**

P. Schmidt, *Statysta na dyplomatycznej scenie*, tłum. H. Kurnatowski, Kraków 1962.

*Wiek XX w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii, studentów i uczniów*, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, Warszawa 1998.

S. Sierpowski, *Źródła do historii powszechnej okresu międzywojennego*, t. 3, 1935–1939, Poznań 1992.

*Historia powszechna 1918–1945 (wybór tekstów źródłowych)*, oprac. B. Łyczko-Grodzicka, M. Pułaski, Kraków 1981.

### **Wskazówki metodyczne:**

Zarówno mapa, jak i filmy mogą być wykorzystane przy omawianiu totalitaryzmów i państw totalitarnych w XX w.